

Szegedi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Pintér Tibor

**A kormányzat nélkül kormányzott terek és a dzsihádisták hullámok közötti kapcsolat
Kelet-Afrikában**

Témavezetők:

Dr. habil. Szalai Anikó, PhD

Dr. habil. Marsai Viktor, PhD

Szeged, 2025.

I. A kutatási feladat azonosítása

A disszertáció alapvető vizsgálati fókusza a két meghatározó komponens, az elméleti megközelítés és a gyakorlati helyzet közötti kapcsolat elemzése. A kormányzat nélkül kormányzott terek fogalma elsősorban elméleti jelenséggént értelmezhető, amelynek pontos földrajzi behatárolása kihívást jelent. Ezzel szemben a dzsihadista szervezetek jobban megfogható jelenségek. Ebből adódóan a kutatás egyik legfőbb kihívása annak meghatározása volt, hogy az elméleti modellek milyen módon illeszthetők a régió empirikus realitásaihoz. A központi kérdés így az, hogy az elmélet hogyan illeszthető rá a gyakorlati helyzetre? Ennek érdekében elengedhetetlen a vizsgált jelenségek oksági összefüggéseinek feltárása.

II. A kutatás indokai

A kontinens nem csupán kiemelkedő ritkaföldfém- és más nyersanyagkészletei miatt került a globális politika és a gazdaság figyelmének középpontjába, hanem az egyes részein uralkodó instabilitás és fegyveres konfliktusok jelentette kihívások miatt is. Habár a nemzetközi sajtóban elsősorban a Száhel övezet biztonsági helyzete dominál, a szubszaharai Afrika keleti régiója sem hagyható figyelmen kívül, hiszen a Száhelben tapasztalható instabilitás strukturális okai itt is jelen vannak. Amennyiben ezekre a jelenségekre a nemzetközi közösség nem reagál megfelelően, az afrikai államiság problémáinak megoldása tovább várat magára.

Az Európai Unió számára Afrika történelmi és geopolitikai okokból mindig is fontos szerepet töltött be. Az orosz-ukrán konfliktus tovább erősítette ezt a kapcsolatot, mivel a fosszilis energiahordozók diverzifikálásának kényszere miatt egyre több európai állam keres alternatív beszerzési forrásokat Afrikában. Ennek egyik példája a nemrég felfedezett mozambiki földgázmezők kiaknázása, amely többek között az EU energiaellátási biztonságát hivatott erősíteni. Magyarország számára is fontossá vált Afrika, amely a diplomáciai, gazdasági és kulturális kapcsolatok bővülésében is megmutatkozik.

A kormányzat nélkül kormányzott terek fogalma az USA tudományos diskurzusaiban az ezredfordulót követő években került előtérbe, különösen a 2001. szeptember 11-i terrortámadások következtében. A koncepció arra keresett választ, hogy a globális dzsihadista szervezetek miként képesek rejtőzködni és működni az állami ellenőrzés gyenge pontjain. A jelenség napjainkban ismét aktuálissá vált, különösen a száheli és kelet-afrikai térségben, ahol az olyan dzsihadista szervezetek, mint az as-Sabáb vagy az Iszlám Állam filiái egyre nagyobb teret nyernek. Ezek a szervezetek nem csupán az adott térség biztonsági helyzetét befolyásolják, hanem Európára is hatással vannak, közvetlen terrorfenyegetés, valamint az irreguláris migrációt generáló tényezők formájában. E jelenség azonban nem kizárólag Afrikára vagy a Közel-Keletre korlátozódik.

Migrációs szempontból az Európai Unió hivatalos álláspontja szerint a problémát helyben kell kezelni, nem pedig az EU határain belül. A kormányzat nélkül kormányzott terek fennállása azonban a migráció egyik kulcsfontosságú kiváltó tényezője, hiszen ezek a területek gyakran biztonsági fenyegetéseket, kaotikus viszonyokat és megélhetési bizonytalanságot eredményeznek. Ennek megértése és kezelése elengedhetetlen a hatékony nemzetközi fellépés érdekében, amelyhez szükséges a térség részletes feltérképezése, a történelmi előzmények vizsgálata és a dzsihadista szervezetek működési mechanizmusainak elemzése.

III. A kutatás célkitűzései

A kutatás komplexitásából fakadóan négy fő kutatási kérdés került megfogalmazásra. Ezek után további négy hipotézis kerül meghatározásra.

- *Első kérdés (K1):* Milyen tényezők vezettek a kormányzat nélkül kormányzott terek létrejöttéhez Kelet-Afrikában? A dzsihadista csoportosulások jellemzően határmenti térségekben, illetve a perifériákon alakultak ki és hoztak létre bázisokat. A disszertáció ezért kiemelten foglalkozik azokkal a strukturális és történelmi tényezőkkel, amelyek hozzájárultak az állami ellenőrzéstől részben vagy teljesen mentes régiók létrejöttéhez. A kérdés megválaszolásához elengedhetetlen a kelet-afrikai államok történeti és földrajzi dinamikáinak rendszerszintű elemzése. A történeti vizsgálat során a gyarmati korszak jelenti a kiindulópontot, mivel a jelenlegi államhatárok és politikai struktúrák jelentős részben a gyarmati örökség következményei. A földrajzi tényezők tekintetében az államok területi kiterjedése, fővárosuk elhelyezkedése és mérete, a népességeloszlás, valamint a domborzati viszonyok kerülnek górcső alá, mivel ezek alapvetően befolyásolják az állami kontroll érvényesítésének lehetőségeit. A kutatás elméleti megalapozását az államiság különböző modelljeivel foglalkozó széleskörű szakirodalom adja, amely az ideális államtól az összeomlott államig terjedő kontinuum mentén vizsgálja az állami gyengeség fokozatait. Ezt követően a kelet-afrikai régióra vonatkozó történeti és államszervezési tanulmányok, valamint részletes népsűrűségi és domborzati térképek elemzése biztosítja az empirikus alapot a kutatás számára.

- *Második kérdés (K2):* A dzsihadista szervezetek miként használják ki és mélyítik el a kormányzat nélkül kormányzott terek instabilitását? A kérdés megválaszolásához elengedhetetlen egy komplex, interdiszciplináris elemzési keret alkalmazása, amely magában foglalja az etnikai, földrajzi, gazdasági és politikai tényezők részletes vizsgálatát. Ennek célja, hogy feltárja, milyen mechanizmusok révén építenek ki ezek a szervezetek „állam az államban” jellegű struktúrákat, milyen eredménnyel, és milyen eszközökkel stabilizálják jelenlétüket az adott térségekben. Az „állam az államban” koncepció alatt az olyan ellátási, közigazgatási, gazdasági és kommunikációs rendszerek kiépítését értem, amelyek egy de facto állami entitás funkcióival ruházzák fel az adott dzsihadista szervezetet a befolyási övezetében. Stig Jarle Hansen tipológiája szerint ez kizárólag azokban az esetekben valósulhat meg, amikor a szervezet tényleges területi kontrollt gyakorol, ami a csúcskategóriának minősül. Fontos hangsúlyozni, hogy sem jogi, sem tényleges gyakorlati értelemben nem beszélhetünk államiságról ezekben az esetekben.

- *Harmadik kérdés (K3):* A dzsihadista hullámok a kormányzat nélkül kormányzott terekkel milyen kölcsönhatásban vannak? Ennek elemzése során Angel Rabasa és szerzőtársai műve alapján megalkotott kormányzat nélkül kormányzott terek ismérvei kerülnek fókuszba, amelyek rávilágítanak e terek stratégiai jelentőségére és vonzerejére a dzsihadista szervezetek számára. Ezek elemzése valósul meg ismérvenként rávilágítva arra, hogy milyen nehézségekkel küzd a kormányzat, illetve a dzsihadista szervezetek milyen mértékben tudják betölteni a központi kormányzat jelenlétének részleges vagy teljes hiányából adódó lehetőségeket. A kérdés magában foglalja továbbá azt is, hogy ezen szervezetek inkubátorként vagy háttországgként használják ki ezeket. Előbbi értelemben a gyors fejlődés érdekében rátelepül a területre, ami jelentős harci nyomás alatt van. Utóbbi esetben pedig a szervezet képes közvetlen hosszan tartó harci tevékenység alól mentesíteni, így jól kiépítetten képes támogatni a dzsihadisták mozgását és ellenálló képességét, adott esetben offenzíváit. Végül pedig a kérdés kísérletet tesz annak megválaszolására, hogy az adott térség a kormányzat nélkül kormányzott terek mely fajtájába illik bele.

- *Negyedik kérdés (K4):* Milyen regionalizációs trendek figyelhetők meg a dzsihadista hullámokban és mi a különbség ezen hullámok között a területiség szempontjából? A korábbiakban elhangzott, hogy a hullámok között időbeli és térbeli különbségek figyelhetők meg, ezáltal a kormányzat nélkül kormányzott terekkel való interakciójuk sem lehet ugyanaz. Ez indokolja e kutatási kérdés markáns jellegét. Az előző hipotézis alapján megállapítható, hogy a határokon átnyúló terjeszkedésnek előfeltétele egy stabil bázisterület megléte, valamint

a folyamatos operatív és strukturális fejlődés. Ennek vizsgálatához elengedhetetlen a dzsihádisták hullámok elemzése abból a szempontból, hogy milyen mértékű fenyegetést jelentenek az adott állam belső biztonságára, illetve milyen kapacitással rendelkeznek a regionális expanzióra. A kutatás során figyelembe kell venni a dzsihádisták szervezetek operatív képességeit, stratégiai lehetőségeit, valamint azokat a kormányzat nélkül kormányzott tereket, amelyek potenciális célterületként szolgálhatnak terjeszkedésük számára. Emellett szükséges elemezni azokat a tényezőket is, amelyek alapján bizonyos afrikai államok különösen kitettek lehetnek e folyamatoknak a jelenlegi tendenciák tükrében. A vizsgálat célja, hogy feltárja a jelenség mögöttes dinamikáját és felvázoljon egy olyan regionális mintázatot, amely alapján a dzsihádisták mozgalmak térnyerése előre jelezhetővé válik.

- *Első hipotézis (H1):* A kormányzat nélkül kormányzott terek jelentős mértékben hozzájárulnak a dzsihádisták mozgalmak kialakulásához és megerősödéséhez. E hipotézis igazolása elsősorban a dzsihádisták hullámok megjelenésének és terjedésének empirikus vizsgálatán alapul. Az érintett területek földrajzi és topográfiai adottságai kedvező feltételeket teremtenek az aszimmetrikus hadviselés számára, mivel lehetőséget biztosítanak rejtett bázisok kiépítésére és az állami biztonsági erők elől való elrejtőzésre. A vallási radikalizáció elősegítésében kulcsszerepet játszik a helyi közösségek támogatásának megszerzése, amely gyakran az etnikai és társadalmi törésvonalak kiélezésével, illetve a meglévő társadalmi feszültségek tudatos elmélyítésével valósul meg. Fontos kiemelni, hogy alapvetően nem beszélhetünk kietlen vagy lakatlan területekről. Ezenfelül a térségben végbemenő polgárháborúk közvetlen vagy közvetett módon hozzájárulnak a dzsihádisták mozgalmak megerősödéséhez.

- *Második hipotézis (H2):* A dzsihádisták mozgalmak regionális szerveződése összefüggést mutat az adott térségben fennálló kormányzat nélkül kormányzott terek jelentős kiterjedésével. Ezen állítás segít még inkább összekapcsolni az elméleti ismereteket a kézzelfoghatóbb jelenségekkel. Az elemzésben Stig Jarle Hansen kategóriái szolgálnak kiindulópontként, különös tekintettel Kelet-Afrikára. A kutatás célja annak meghatározása, hogy az adott régió biztonsági helyzete egy állandósult állapotként, vagy inkább egy dinamikusan változó folyamatként értelmezhető-e. Fontos megállapítás, hogy e kategóriákon belül az egyes dzsihádisták mozgalmak fejlődési ciklusai csúcspontokat érhetnek el, amelyek egy magasabb intenzitási szintre történő átlépést eredményezhetnek, ugyanakkor gyakran visszaesésekkel is párosulnak. A regionalizáció jelensége továbbá rávilágít arra a problémára, hogy a kiterjedt kormányzat nélkül kormányzott terek egyre nagyobb műveleti és befolyási övezetet biztosítanak a dzsihádisták szervezetek számára, amelyek lehetőséget teremtenek számukra a határokon átnyúló terjeszkedésre. E szervezetek számára a tartós működés érdekében elengedhetetlen egy stabil bázisterület megléte. Ennek operatív kihasználhatósága több tényezőtől függ, köztük az adott állam biztonsági apparátusának kapacitásaitól, illetve attól, hogy a kormányzat nélkül kormányzott tér milyen mértékben képes biztosítani a szervezet számára a műveleti, logisztikai és toborzási lehetőségeket. Mindez egy összetett, több változós folyamatként értelmezhető, amelynek szerkezetét és elemzési lehetőségeit a SWOT-analízis alkalmazása segíti.

- *Harmadik hipotézis (H3):* A szervezetek számos államelméleti és közigazgatási elvet átemelnek a modern állami működésből, azonban azokat sajátos, adaptált formában valósítják meg. Ez alapvetően egy új irányt ad a kutatásnak, mivel a korábban említett „állam az államban” jelenlétkor szükséges a közigazgatási elvek egy részének alkalmazása. Viszont ez a fejlődési ívük során is fellelhető. Ennek alátámasztásához szükséges a modern állam bürokratikus jellegének elemzése, amelynek során elsősorban a XX. századi államelméleti modellek, a weberiánus, az új közigazgatási és a neoweberiánus paradigmák kerülnek részletes kifejtésre. Bár az állami bürokrácia és a dzsihádisták szervezetek igazgatási rendszere közötti közvetlen

összehasonlítás jelentős módszertani kihívásokat vet fel, számos strukturális párhuzam felfedezhető. Kiemelkedő példaként említhető a hierarchikus központi struktúra kiépítése, valamint az erőszakmonopólium részleges vagy teljes érvényesítése a befolyási övezetben. A kutatás egyik további kulcskérdése, hogy a dzsihadista szervezetek ideológiai kohéziója milyen mértékben tekinthető analógnak a nemzetállamok ideológiai alapját képező nacionalizmussal. Ennek érdekében az iszlamizmus szerepét és funkcióit vizsgálom e szervezetek esetében, különös figyelmet fordítva arra, hogy az milyen módon járul hozzá az adott csoport társadalmi legitimitásának megteremtéséhez és fenntartásához.

- *Negyedik hipotézis (H4):* A dzsihadista hullámok fejlődési dinamikája és jellemzői között jelentős eltérések figyelhetők meg, így e folyamat nem tekinthető homogénnek vagy lezártnak. Ez az állítás magában hordozza azt, hogy mindegyik hullám máshogy használja ki a rendelkezésére álló kormányzat nélkül kormányzott tereket. Az egyes hullámok között korszakos különbségek mutathatók ki, amelyeket tovább árnyalnak a politikai, földrajzi és társadalmi sajátosságok. Alapvetően igazolható az az összefüggés, miszerint a kormányzat nélkül kormányzott terek jelentős hatást gyakorolnak a dzsihadista szervezetek fejlődési pályájára. Mivel azonban e terek eltérő strukturális és működési jellemzőkkel bírnak, az adaptációjuk és fejlődésük is régióként változó módon valósul meg. E folyamatot tovább bonyolítja számos tényező, többek között az ellenséges környezet intenzitása, a szervezetek fejlődési lehetőségei, a helyi társadalmi támogatottság mértéke, valamint a finanszírozási források hozzáférhetősége és volumene. E sokrétű változók együttes hatása magyarázza, hogy a dzsihadista szervezetek felszámolása jelentős kihívást jelent. Nem alkalmazható egységes, univerzális séma a működésük ellehetetlenítésére, mivel e csoportok kiemelkedő adaptációs képessége tovább nehezíti az ellenük irányuló biztonságpolitikai és katonai fellépést.

IV. Az anyaggyűjtés

A kutatás során az alábbi problémák és kihívások okoztak nehézséget. Először is a legfontosabb az elsődleges adatgyűjtés korlátozott terjedelme és mélysége, ez köszönhető az anyagi és időbeli korlátnak, ami miatt eddig a terepmunka és az interjúk csekély száma valósult meg. Elengedhetetlen az információk megbízhatóságának kérdése. Alapvetően a dzsihadista szervezetek befolyási övezete egy konfliktuszóna, ahonnan a teljes mértékben megbízható információk és adatok száma korlátozott. Éppen ezért igyekeztem olyan szerzőktől hivatkozni, akik nemzetközileg elismert kutatók, vagy az adott tudományos publikáció magas idézettséggel rendelkezik, vagy a folyóirat, ahol megjelent. Internetes forrásoknál pedig olyan oldalakat használtam fel, amik rendelkeznek forrásmegjelöléssel, illetve számos másik oldal hivatkozik rájuk. Számadatok és indexek terén pedig olyan cégekre és intézményekre támaszkodtam, amiknek adatai az egyik legelfogadottabbak, legyen az az ACLED, a The Fund for Peace vagy az Institute for Economics & Peace.

Ezenfelül Kelet-Afrika önmagában egy kulturális sokszínűség, emellett számos sajátossággal rendelkezik, beleértve a történelmi tapasztalatokat és kormányzási struktúrákat. Ezek figyelembevétele elkerülhetetlen, mégis annyira kell foglalkozni ezekkel, amennyire a régióval kapcsolatos általános megállapításokat nem torzíttja és a megérthetőséget nem gátolja. Másrészt ezen dzsihadista szervezetek longitudinális elemzése, azaz a hosszú időn keresztül történő ismétlődő vizsgálat megfigyelése kihívást jelent a kormányzat nélkül kormányzott terek statikus egységével összehasonlítva.

A téma aktualitásának biztosítása érdekében számos internetes forrást is felhasználtam. A kutatás elméleti keretét olyan alapművek adják, amelyek egy-egy szerző több művéből álló életművet ölelnek fel, legyenek azok hazai vagy nemzetközi szerzők tanulmányai vagy monográfiái.

A kutatásomat kiegészítettem öt online formában készített szakmai interjúval. Ki kell emelni, hogy az alanyokat előre tájékoztattam a kutatási témáról, az interjúban megfogalmazott

előzetes kérdésekről, valamint a felhasználási módról és a felvétel készítéséről, illetve a hanganyag tárolásáról. Ezek figyelembevételével önként egyeztek bele az interjúba. A felvétel elején minden egyes alkalommal megkérdeztem, hogy anonim vagy nyilvános módon szeretnének szerepelni a disszertációban, egy kivételével mindenki névvel és beosztással vállalta a tudományos munkához való hozzájárulást. Mindegyik esetben az interjú olyan lineáris vonalon haladt, amit előzetesen megküldtem az alanyoknak.

V. Az alkalmazott módszerek

A disszertáció módszertani alapját Earl Babbie: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata* című művében bemutatott összehasonlító módszertan képezi. Babbie hangsúlyozza, hogy az összehasonlító kutatás célja kettős, egyrészt általános érvényű megállapítások megfogalmazása, másrészt az egyedi jelenségek mélyreható megértése. E megközelítés különösen releváns a disszertációban vizsgált két entitás, a kormányzat nélküli terek és a dzsihádisták szervezetek összehasonlításakor, mivel ezek egyedi sajátosságokkal rendelkeznek. A kormányzat nélkül kormányzott terek fogalma elsősorban elméleti jelenséggént értelmezhető, amelynek pontos földrajzi behatárolása kihívást jelent. Mindazonáltal a szakirodalomban megfogalmazott általános jellemzők és kritériumok alapján bizonyos régiók e kategóriába sorolhatók. Az ilyen terek vizsgálata különösen az amerikai szakirodalomban hangsúlyos, ahol stratégiai problémaként és a terrorizmus potenciális melegágyaként azonosítják.

Ezzel szemben a dzsihádisták szervezetek gyakorlati jelenségek, amelyek empirikus vizsgálatot igényelnek. E szervezetek sajátosságainak feltárása érdekében különböző módszereket alkalmaztam, beleértve a hírek elemzését, jelentések tanulmányozását és interjúk készítését. A hírek esetében azok kerültek említésre, amik elsősorban hadműveletekről, rajtaütésekről, eredményekről, veszteségekről, vagy olyan meghatározó történésekről írnak, ami meghatározó a disszertáció szempontjából. Az összehasonlító módszertan alkalmazása lehetővé tette a kormányzat nélkül kormányzott terek és a dzsihádisták szervezetek közötti kapcsolatok és különbségek mélyreható elemzését, hozzájárulva a téma átfogó megértéséhez és új tudományos ismeretek feltárásához. A világosabb képhez szükséges a dzsihádisták hullámokat is összehasonlítani egymással, hiszen kapcsolatuk a kormányzat nélkül kormányzott terekkel eltérő.

VI. Az értekezés átfogó bemutatása

A disszertáció három fő fejezetre tagolódik. Az első a kormányzat nélkül kormányzott terek fogalmát vizsgálja. A probléma súlyosságának kiemelése érdekében szükséges az ideális állam koncepciójának bemutatása, amely a stabil és modern állam modelljét jelöli. E célból a klasszikus német gondolkodók elméletei és a Montevideói Egyezmény kerülnek bemutatásra, mivel ez utóbbi a nemzetközi jogban az állam meghatározásának alapvető dokumentuma.

Tekintettel arra, hogy a modern állam kialakulásáról, működéséről és fejlődéséről önálló disszertáció is írható lenne, a téma tárgyalása során szűkítésre volt szükség. A fókusz a kormányzat nélkül kormányzott terek jellemzőire irányul, azaz arra, hogy az állam és a kormányzat milyen problémákkal küzd, amelyek e jelenség kialakulásához vezetnek. Ennek megfelelően a modern állam bürokratikus közigazgatási és politikai aspektusai kerülnek vizsgálat alá. Az ideális bürokratikus közigazgatás tekintetében Max Weber racionalista államfelfogása, valamint az általa kidolgozott weberi bürokratikus irányítás és annak kritikája, illetve reformja kerül előtérbe, az egyik hipotézis például erre épül. A politikai aspektusok között a nacionalizmus, mint a XIX-XX. század egyik legmeghatározóbb ideológiája kerül elemzésre, amely a nemzetek kialakulását és ezzel a nemzetállamok létrejöttét eredményezte. Ez a belpolitikai egységesedés egyik legfontosabb tényezője volt, de a kelet-afrikai államokban

nem bizonyult működőképes formulának, és jelenleg nincs életképes alternatívája az egység megteremtésére.

Az ideális állam után az állami törekenység fogalmát veszem alapul, amelynek értelmezése az idők során jelentősen kibővült, így szükségessé vált annak pontosítása és kategorizálása. Robert I. Rotberg munkássága alapján az államok törekenysége három fő kategóriába sorolható: törekeny, bukott és összeomlott államok. E besorolás azért is releváns, mert egyrészt az egyik legismertebb osztályozási rendszer az állami törekenység terén, másrészt mindhárom kategóriára találhatunk példát Kelet-Afrika országaiban, lehetővé téve a különbségek szemléltetését és a régió államiségi összetett problémáinak bemutatását.

A disszertáció központi fogalmának, a kormányzat nélkül kormányzott terek meghatározásához Robert D. Lamb definícióját alkalmazom, amely a nemzetközi szakirodalomban az egyik legátfogóbb értelmezést nyújtja. Ezen túlmenően ismertetem e terek jellemzőit, típusait és fajtáit. Bár e terek pontos mérése nem lehetséges, az ismérvek alapján meghatározható, hogy egy adott terület ebbe a kategóriába tartozik-e, noha konkrét határvonalak nem állapíthatók meg. Fontos megjegyezni, hogy a kormányzat nélkül kormányzott terek magyar elnevezés a disszertáció egyik eredménye, mivel az angol „ungoverned space” kifejezés nem pontos, valamint félrevezető. Az ehhez vezető út állomásai és az alternatívák kizárásának indokai részletesen kifejtésre kerülnek, alátámasztva az elnevezés létjogosultságát.

A fejezet végén bemutatom azt a keretrendszert, amely hidat képez az elméleti és a gyakorlati rész között. Stig Jarle Hansen 2019-ben megjelent könyvében az afrikai dzsihádisták szervezeteket a kiterjedtség és a területi kontroll alapján kategorizálja, tíz szervezet alapján, mély empirikus kutatásra támaszkodva. Az összehasonlító elemzéshez e kategóriák értelmezése és keretrendszerre alakítása szükséges, figyelembe véve, hogy a könyv megjelenése óta eltelt időszakban jelentős változások történtek.

Továbbá, a korábbi gazdasági tanulmányaimból merítve, a SWOT-analízist is beépítem. Ez a vállalati szférából származó módszer hatékony eszköz a stratégiaalkotásban, négy elemet mérlegelve: erősségek (Strengths), gyengeségek (Weaknesses), lehetőségek (Opportunities) és fenyegetések (Threats). Bár két különböző diszciplína módszertanának összevonása kockázatos lehet, a SWOT-analízis alkalmazása Stig Jarle Hansen kategóriarendszerét még rendezettebbé és érthetőbbé teszi, megkönnyítve a hasonlóságok és különbségek azonosítását. Fontos hangsúlyozni, hogy ezek a kategóriák és állapotok folyamatosan változnak egy szervezet életében, így a SWOT-analízis segít ezen dinamikák meghatározásában és nyomon követésében.

A disszertáció második fő fejezete átmeneti szerepet tölt be, összekapcsolva az elméleti keretet a gyakorlati jelenségekkel, különös tekintettel Kelet-Afrika sajátosságaira. A fejezet célja, hogy az általános elméleti megfontolásokat adaptálja a kelet-afrikai térség konkrét jellemzőire, figyelembe véve az Afrika-specifikus államiségi problémákat és elemeket. A strukturális keretet Jeffrey Herbst: *States and Power in Africa: Comparative Lessons in Authority and Control* című műve szolgáltatja, amely az afrikai államépítés folyamatát történelmi korszakok szerint taglalja: prekoloniális, koloniális és függetlenség utáni időszakokra bontva. A disszertáció újdonsága ezeken felül a hidegháború utáni időszak vizsgálata, kiegészítve az előző három korszakot. A disszertáció objektivitásának megőrzése érdekében a problémák bemutatása nem rangsorolás alapján történik, hanem történelmi sorrendben kerülnek tárgyalásra. A Herbst által alkalmazott történelmi megközelítés lehetővé teszi az államiségi problémák időbeli fejlődésének és összefüggéseinek feltárását.

A szakirodalom szűkítése során olyan államiségi problémák kerülnek előtérbe, amelyek az adott korszakban keletkeztek, és meghatározóak a kelet-afrikai állami törekenység szempontjából. Különös figyelmet kapnak a belső problémák, bár a gyarmatosítás és a függetlenség idején a külső behatások is jelentősek voltak.

A hidegháború időszakában a vizsgált államok törekvése számos belső strukturális tényezőre vezethető vissza. Ezek közé sorolható az államok kiterjedt területe, a fővárosok földrajzilag kedvezőtlen elhelyezkedése, a multietnikus társadalmi szerkezet, valamint az instabil politikai környezet, amelynek fennmaradását részben külső szereplők is befolyásolták, többek között az Afrikai Egységszervezet állásfoglalásai révén. E problémák elemzése elengedhetetlen, mivel a hidegháborús időszak során kialakult, illetve a gyarmati örökségből eredő strukturális kihívások továbbra is meghatározó tényezők a mai politikai és gazdasági rendszerek stabilitásának.

A hidegháborút követő időszakban egyrészt tovább folytatódtak azok a tendenciák, amelyeket a korábbi szakaszban már megfigyelhettünk, így ezek külön tárgyalása jelen elemzésben nem indokolt, másrészt az elmúlt 20–30 év szakirodalma kiterjedt elemzéseket nyújt a posztkoloniális államok kihívásairól és a globális politikai-gazdasági környezet változásairól. Itt a kutatás során egy tematikus szűrést kellett alkalmazni, amelynek keretében három olyan polgárháború esettanulmányát mutatom be, amelyek kiemelt szerepet játszottak a különböző konfliktushullámok kialakulásában. Ezek az esettanulmányok nemcsak a második és harmadik fejezet közötti összefüggéseket tárják fel, hanem átfogó képet nyújtanak arról a strukturális instabilitásról is, amelynek következtében dzsihádisták szervezetei vagy a polgárháborúk során, vagy azok hosszú távú következményeként létrejöttek.

A harmadik fejezetben a dzsihádisták szervezetei hullámain egy átkonvertált keretrendszer segítségével vizsgáljuk, amely a korábban szóba hozott Stig Jarle Hansen kategorizálásának továbbfejlesztésére szolgáló SWOT analízis módszertanán alapul. Az egyes alfejezetek szerkezetét nem egy szigorúan meghatározott időrend határozza meg, hanem az adott szervezet mozgása az egyik kategóriából a másikba. Ennek következtében az egyes periódusok időtartama jelentős eltéréseket mutat, egyes esetekben csupán néhány évig, míg máskor több mint két évtizedig tartanak.

Minden egyes dzsihádisták szervezete esetében a vizsgálat egy bevezető szakasszal kezdődik, amely a szervezet működési régiójának általános társadalmi, politikai és biztonsági kontextusát mutatja be. A cél annak feltérképezése, hogy a szervezet miért és milyen feltételek között válhatott életképpé. Az egyes periódusok két szakaszból állnak: az első a történeti leíró elemzés, amely a legfontosabb eseményeket, folyamatokat és dinamikákat tárgyalja, ezt követi a SWOT analízis, amely az adott időszakra vonatkozóan értékeli a szervezet erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és fenyegetéseit. A fejezet szerkezete eltér a hagyományos, lineáris történeti narratívától, mivel az alfejezetek szintjén már közvetlen elemzés is történik. Ez a megközelítés azért különösen lényeges, mert a kutatás végkövetkeztetéseinek levonásakor, különösen a kutatási kérdések megválaszolása és a hipotézisek igazolása vagy elvetése során, strukturáltabb és célzottabb értékelési keretet biztosít.

Az egyes hullámok időbeli kiterjedése jelentősen eltér. Az első (al-Káida) és a harmadik (Iszlám Állam Szomáliában) hullám viszonylag rövid időszakot ölel fel, mivel mindössze egyetlen periódusban tárgyalhatók. Ezzel szemben a második és a negyedik hullám értelmezése jelentős módszertani kihívásokat vet fel. A második hullám szereplője, az as-Sabáb, amelynek tevékenysége három jól elkülöníthető periódusra osztható. Az utolsó periódus, amely napjainkig tart, már egy szűk évtizedes időszakra terjed ki. Mivel a története rendkívül összetett és jelentős biztonságpolitikai kockázatot jelent az afrikai térségben, ezért a történeti rész szűkítése vált szükségessé annak érdekében, hogy a SWOT analízis kellő mélységben tárgyalható legyen.

A negyedik hullám esetében az Iszlám Állam egy provinciájának vizsgálata képezi az elemzés tárgyát (ADF és az ASWJ), valójában két, egymástól eltérő csoport működési területéről van szó. Emiatt az alfejezet bevezető szakasza az Iszlám Állam vilájet rendszerének bemutatásával indul, amelyet a KDK keleti részének geopolitikai és társadalmi elemzése követ, majd végül Mozambikkal zárul. Ezen a területen a dzsihádisták szervezetei két jól elkülöníthető

periódusban voltak aktívak, és e két szakasz között figyelhető meg a legjelentősebb időbeli eltérés.

A periódusok meghatározásában két fő tényező játszott szerepet, egyrészt Stig Jarle Hansen által kidolgozott kategóriarendszer alkalmazása, másrészt a szervezetek működését jellemző tendenciák és jellegzetességek részletes elemzése, ami nagyban kiegészíti vagy pontosítja a Hansen által meghatározottakat. Fontos megjegyezni, hogy a periódushatárok nem minden esetben élesen elválaszthatók. Sok esetben a szervezetek egyik kategóriából a másikba történő átmenete fokozatosan zajlik, és az átfedések jelentős bizonytalanságot okozhatnak az időbeli elhatároláskor. Ezért a kutatás során különös figyelmet fordítok arra, hogy a szervezetek dinamikus fejlődését és az átalakulási folyamatokat megfelelő módszertani keretben vizsgáljam.

VII. A doktori értekezésben megmutatkozó új tudományos eredmények

(K1) Milyen tényezők vezettek a kormányzat nélkül kormányzott terek létrejöttéhez Kelet-Afrikában?

Az afrikanizáció folyamata maga is hozzájárult az államhatalom nélküli, a kormányzat nélkül kormányzott terek kialakulásához. Az újonnan függetlenné vált afrikai államok rendkívül nehéz helyzetben találták magukat, mivel elsődleges céljuk a gyarmatosító hatalmaktól való teljes függetlenség volt. Ennek érdekében önálló állami struktúrát kívántak kiépíteni, amelyhez az európai államépítési modellt vették mintául. Ugyanakkor a történelmi, gazdasági és társadalmi feltételek nem biztosították e modell sikeres adaptációját. Az ideális weberiánus bürokrácia létrehozására tett kísérletek sorra kudarcot vallottak. Az afrikanizáció során az új vezető réteg célja az volt, hogy a közigazgatási struktúrát helyi szakemberekkel töltsse fel.

A hidegháború időszakában az autoriter rezsimek dominanciája tovább mélyítette ezt a helyzetet Kelet-Afrikában. Az állam periferiáján élő, a rendszerrel elégedetlen közösségeket a központi kormányzat gyakran figyelmen kívül hagyta, ami hozzájárult formálisan az adott államhoz tartozó, de ténylegesen attól elzárt, önálló társadalmi, gazdasági és politikai egységek létrejöttéhez. Ezek a peremterületek az esetek többségében de jure a független állam részei maradtak, de facto autonóm struktúrákat alakítottak ki.

A kelet-afrikai államok vizsgálata során megállapítható, hogy egyik ország esetében sem található olyan terület, amelynek népsűrűsége meghaladná a fővárosét. A földrajzi elhelyezkedésük vizsgálata azt mutatja, hogy többségük tengerparti vagy folyó menti fekvéssel rendelkezik. Ez elsősorban a gyarmati korszak öröksége, amikor e városok kereskedelmi és igazgatási központokként funkcionáltak, szerepüket pedig a függetlenné vált államok is fenntartották. Ideális esetben azonban a főváros egy ország földrajzi középpontjában helyezkedne el, mivel ez elősegítené az államhatalom kiegyensúlyozottabb érvényesülését az ország teljes területén.

(K2) A dzsihadista szervezetek miként használják ki és mélyítik el a kormányzat nélkül kormányzott terek instabilitását?

Szudán geopolitikai helyzete és mérete ideális bázis volt az al-Káida számára, amely innen kiindulva a szubszaharai térség iszlám közösségeire is kiterjeszthette befolyását. Bin Laden ezt a helyzetet kihasználva fokozatosan kiterjesztette a szervezet kapcsolatrendszerét, amely lehetővé tette, hogy az al-Káida egy regionális szereplőből globális dzsihadista hálózattá fejlődjön. Afrika szarva stratégiai lehetőségeket kínált az al-Káida számára a terjeszkedésre, azonban a szervezet csak korlátozott sikereket ért el a térségben, különösen Szomáliában. A szervezet kezdetben Afganisztánhoz hasonló dzsihadista bázisként tekintett a térségre, azonban az 1990-es évek közepére Szomáliában nem volt olyan amerikai jelenlét, amely közvetlen célpontként szolgálhatott volna, és a Közel-Kelettől való távolság is csökkentette stratégiai jelentőségét.

Az as-Sabáb, amely a dzsihádisták mozgalma második hullámát képviseli, kezdeti éveiben nem törekedett az állam az államban struktúra kialakítására, mivel elsődleges célja az etióp katonai jelenléttel szembeni túlélés és szervezeti konszolidáció volt. Ennek érdekében a szívek és elmék taktika alkalmazásával a helyi közösségek érzelmeire épített, kihasználva az etiópellenesség széles körű elterjedtségét, amely felülírta a klánok közötti hagyományos rivalizálást. A 2009-es etióp kivonulást követően az as-Sabáb területi növekedésével párhuzamosan egyre inkább figyelembe kellett vennie a klánok közötti feszültségeket és konfliktusokat, ami elkerülhetetlenül a klánpolitikába való beágyazódásához vezetett. Ez a folyamat jelentős hatást gyakorolt a szervezet közigazgatási struktúrájára. Az as-Sabáb fokozatosan kialakította azt a működési modellt, amelyben a klánokkal szimbiózisban él, és azokat saját céljai érdekében manipulálja, miközben ideológiailag egy klánokon felülemelkedő szervezetként definiálja magát. Ennek igazolására a vallási radikalizmust és az al-Káida hálózatahoz való csatlakozást használja, globális dzsihádisták mozgalomként pozicionálva magát.

A dzsihádisták mozgalma harmadik hullámát az Iszlám Állam kelet-afrikai terjeszkedési kísérlete jelenti, amely csúcspontját a szervezet globális expanziójának időszakában érte el. Szomália északi részén, Puntföld hegyvidéki területein alakult ki az IS helyi ága, amely a Közel-Kelethez való földrajzi közelség miatt stratégiai kedvező térségben helyezkedik el. Noha a régió kedvező feltételeket biztosíthat egy dzsihádisták szervezet számára, különösen a kormányzat nélkül kormányzott területek jelenléte miatt, de nem volt elég erős és nem rendelkezett kellő helyi támogatottsággal ahhoz, hogy tartós állam az államban struktúrát alakítson ki.

Az ADF tevékenysége hosszú múltra tekint vissza, és fejlődési szakaszai jól nyomon követhetők a KDK keleti részén, különösen az ugandai határvidéken. A csoport Észak-Kivuba való átmenekülése kulcsfontosságú tényezővé vált fennmaradásában, mivel a térség sűrű esőerdői és hegyvidéki területei természetes védelmet biztosítottak a reguláris hadsereggel szemben, megakadályozva annak hatékony felszámolását. Az egyik sikeres stratégiája a helyi lakossággal kialakított szoros kapcsolatrendszer volt, amelyet a szervezet egy része tudatosan épített ki. Fokozatosan újjászerveződött, és egyre mélyebb beágyazottságot alakított ki a régióban.

Az ASWJ, amely Mozambik északi részén működik, az ADF-fel ellentétben egy viszonylag fiatal és kevésbé ismert szervezet, mégis hatékonyabban képes kihasználni a térségben zajló társadalmi folyamatokat. E régióban jelentős muszlim lakosság él, amely kedvezőbb társadalmi háttérrel biztosít az ASWJ számára, mint az ADF esetében Észak-Kivuban, ahol az iszlám kisebbségi vallásnak számít. Az aktív harcosok többsége helyi származású, így a szervezet jelentős támogatottságot élvezett a családi kapcsolatok révén, ami lehetővé tette számára, hogy fokozatosan beépüljön a helyi informális gazdaságba. Ez a beágyazottság erős alapot biztosított a szervezet terjeszkedéséhez és hosszú távú fennmaradásához.

(K3) A kormányzat nélkül kormányzott területek léte és a dzsihádisták hullámok tevékenysége milyen kölcsönhatással van egymással?

Mivel Szomáliába proxyszervezet révén próbálta megvetni a lábát az al-Káida, ami végül kudarcba fulladt, nem beszélhetünk szomáliai jelenlétről. Viszont az inkubátor kontra háterszág kérdésében Szudán egyértelműen az utóbbit jelenti a dzsihádisták szervezet számára. Mivel egy olyan masszív bázist adott, aminek révén a szervezeti struktúrája és globális kiterjedése fejlődni tudott. A szudáni vezetéssel való jó viszony pedig éveken át tartó fenyegetéstől mentes időszakot biztosított az 1996-os kiutasításig. Amennyiben a kormányzat nélkül kormányzott területek típusait vizsgáljuk, Szomáliában a hiányos kormányzás egy szélsőséges esete jelentkezett, ahol a központi kormányzat, ha létezett volna, célja az ország teljes irányítása lett volna. Ezzel szemben, amennyiben a hadurak tevékenységét vesszük

alapul, akik a központi hatalom letéteményeseiként működtek, a lemondott kormányzás modellje valósult meg, mivel ezen aktorok többsége megelégedett a megszerzett befolyási övezettel, és a kaotikus időszakban a lehető legnagyobb hasznót kívánta húzni. Szudán esetében nem beszélhetünk egyik fajtáról sem, mivel az al-Káida nem használta ki ezen terekben lévő potenciált, nem kockáztatta a magas szintű kartúmi kapcsolatait.

Mivel körülbelül két évtizede jelen van az as-Sabáb a térségben, képes volt kialakítani egy olyan befolyási övezetet, amit háterszággként használhat. Azaz a nagyméretű vidéki kormányzat nélkül kormányzott terek egy része szinte elérhetetlen a kormányerők és a velük szövetséges nemzetközi erők által, vagyis stabil támogatást biztosít az as-Sabáb számára. Emiatt képes reagálni és hatékonyan fellépni az ellene irányuló offenzívákra, ahogy ezt az elmúlt évek szomáliai offenzíváira való egyre markánsabb válaszcsepás mutatja. Nagyrészt a háterszág területei érinthetetlenek, vagy csak időszakosan képesek behatolni oda a dzsihádisták ellenségei. Végezetül pedig az as-Sabáb által befolyásolt kormányzat nélkül kormányzott terek egyértelműen a hiányos kormányzás fajtájába tartozik bele, mivel a központi kormányzat szándéka meglenne a vidéki területek beintegrálásához, de komoly kapacitáshiánnyal küszködik, ami miatt ez nem tud megvalósulni. És ennek vele járó hozadéka, hogy egy erőszakszervezet tölti be ezt az űrt, jelen esetben az as-Sabáb. Ennek felszámolására nagy változásra van szükség, és jelenleg nem látni azt, hogy rövid- és középtávon ez bekövetkezne.

Egyértelmű, hogy e hegyvidéki területet az Iszlám Állam Szomáliában inkubátorként használja, mivel nem olyan erős és kiterjedt ahhoz, hogy a bázisait stabilan meg tudja védeni. Mivel sokáig az inaktivitással küzdött, a fejlődéstörténete megerősíti a területek ezen jellegét. A disszertáció írásának pillanatában lévő felfelé ívelés, elsősorban a külföldi harcosoknak köszönhetően azt mutatja, hogy a kormányzat nélkül kormányzott terek inkubátor funkciója eredményesnek mutatkozik ebben az esetben. A térség, ahol az ISS meg tudta vetni lábát egyértelműen a hiányos kormányzás fajtájába tartozik a kormányzat nélkül kormányzott tereknek, mivel a szándék meglenne a pontföldi vezetésben, hogy a térséget beintegrálja a kormányzat hatókörébe. Ez a folyamat azonban a komoly kapacitáshiány következtében nem tud megvalósulni hosszabb ideig, csak rövidebb időtartamra.

Az ADF esetében nehéz eldönteni, hogy a térséget inkubátorként vagy háterszággként használja. Az eddig fellelhető források és beszámolók alapján rendelkezik stabil háttérterülettel, mivel a térség hatalmas és a kormányerők és szövetségesek nem jutnak el mindenhová, mivel ekkora létszám mellett szinte fizikai képtelenség. Habár nagyon fluid befolyási övezetekről beszélünk, az ADF esetében jelenleg leginkább háterszág funkciót tölt be a térség, képes továbbra is meghatározó aktor lenni, de fontos a helyi milíciákkal és más erőszakos csoportosulásokkal való viszonyrendszer, ami nagyban meghatározza a szervezet kiterjedését. A térség egyértelműen kimeríti a vitatott kormányzás jellemzőit, mivel ezen kormányzat nélkül kormányzott terekben a kormányzat nincs jelen, alternatív entitásuk uralják e tereket. A társadalom hátat fordított a központi hatalomnak és elszeparált gazdasági és politikai életet élnek a KDK keleti felében.

Végezetül egyértelműen látszik az, hogy az ASWJ inkubátorként használja Cabo Delgado egyes részeit. Mivel a vidéki területekbe beágyazódott az ASWJ, képes volt arra, hogyha támadás éri a szervezetet, a tagok visszaáramlanak a civilek közé, ahol igen nehezen beazonosíthatóak. Cabo Delgado kimeríti teljes mértékben a lemondott kormányzás fogalmát a kormányzat nélkül kormányzott térségen belül. Habár Mozambik függetlenségekor az egyik legfontosabb régióknak számított, a polgárháború óta a térséget a Frelimo párt tudatosan marginalizálja politikailag és gazdaságilag egyaránt. Ez a körülbelül 30 éves folyamat olyan állapotokat idézett elő, amiből erőszakos dzsihádisták szervezete tudott létrejönni. A tudatos politikai döntés másik bizonyítéka az, hogy nem beszélhetünk alacsony népsűrűségű területről, ráadásul természeti kincsekben is gazdag a térség, mégis a partmenti etnikumok marginalizálása egy hosszú ideje tartó tudatos folyamat.

(K4) Milyen regionalizációs trendek figyelhetők meg a dzsihádisták hullámokban és mi a különbség ezen hullámok között a területiség szempontjából?

Megállapítható, hogy a négy hullám mindegyike törekedett, illetve törekszik a terjeszkedésre, ám mindegyikük különböző háttérrel és lehetőségekkel rendelkezik. Alapvetően az első és a második hullám erős bázisterülettel bírt, amely ideális alapot szolgáltatott a további expanzióhoz. Amennyiben a közvetlen eseményeket vizsgáljuk, az al-Káida kísérlete kudarcba fulladt, míg az as-Sabáb esetében pont az ellentéte valósult meg. Ugyanakkor közvetett úton az al-Káida is sikereket ért el, hiszen olyan sejtyszerű struktúrák épültek ki, amelyek elősegítették a második hullám térnyerését Afrika szarván. A következő két hullám esetében a terjeszkedéshez szükséges stabil háttér és kapacitás hiánya, melynek okai egyaránt külső és belső tényezőkre vezethetők vissza, korlátozza a lehetőségeket. A harmadik hullám belső kihívásai között szerepel a létszámihiány és a korlátozott támogatói réteg, míg a külső tényezőket az as-Sabáb és a pontföldi erők hatása jelenti. A negyedik hullámnál a külső erők dominálnak, melyek közé tartoznak az adott állam biztonsági szervei és a velük együttműködő külföldi missziók, valamint az ADF esetében egyéb erőszakszervezetek, amelyek nem kizárólag rivális szereplőként jelennek meg.

(H1) A kormányzat nélkül kormányzott tervek jelentős mértékben hozzájárulnak a dzsihádisták mozgalmak kialakulásához és megerősödéséhez.

A disszertáció eredményei alátámasztják a kiinduló hipotézist, ugyanakkor a dzsihádisták szervezetek számára az optimális kormányzat nélkül kormányzott tervek specifikus jellemzői a kulcsfontosságúak. Az ilyen térségek legideálisabb esetben közepes vagy magas népsűrűséggel rendelkeznek, lakosságuk túlnyomórészt muszlim vallású, földrajzilag távol esnek az adott állam és a szomszédos országok fővárosaitól, valamint olyan gazdasági erőforrásokat kínálnak, amelyek bevételi forrásként szolgálhatnak a szervezet számára. Ezen túlmenően a külső támadások lehetősége, vagy azokkal való fenyegetés jelentős propagandahasznát biztosíthat a dzsihádisták csoportoknak.

(H2) A dzsihádisták mozgalmak regionális szerveződése összefüggést mutat az adott térségben fennálló kormányzat nélkül kormányzott tervek jelentős kiterjedésével.

Ahhoz, hogy egy dzsihádisták szervezet működését, fejlődését vagy visszaesését el tudjuk képzelni, érdemes hasonlítani valamihez. Egy ilyen dzsihádisták szervezet a megalakulása után úgy viselkedik, mint az emberi test, izomzat. Ha van megfelelő tápanyag és megfelelő terhelés, akkor erősödik az emberi test, úgy lesz egyre ellenállóbb és úgy bír el egyre nagyobb nyomást és terhelést. Habár ezen szervezetek számára az a legideálisabb, ha nincsen nyomás alá helyezve és szabadon működhet, mégis az ellenálló képességét a folyamatos konfrontációk alapján fejleszti és akarva akaratlanul kifejlődik a megfelelő alkalmazkodó képesség, ami a hosszú távú fennmaradás kulcsa. A dzsihádisták szervezetek számára a tápanyagot a minél eredményesebb toborzás és a bevételek generálása jelenti. Utóbbit számos forrásból beszerezheti, lehet az a kormányzat nélkül kormányzott tervekben származó bevételek a helyiek megadóztatásával, vagy az illegális kereskedelemben való aktív részvétellel. De nem szabad megfeledkezni a külföldi donorkról sem, aminek mértékét nem tudni pontosan, de levonható az a következtetés, hogy az Iszlám Állam fiái jobban rá vannak utalva a központból érkező pénzre, mint az as-Sabáb az al-Káidára, ami a legfrissebb jelentések szerint teljesen önellátóvá vált.

(H3) A dzsihádisták szervezetek számos államelméleti és közigazgatási elvet átemelnek a modern állami működésből, azonban azokat sajátos, kontextuálisan adaptált formában valósítják meg.

A disszertációban többször említésre került az állam az államban jelenség, amely kapcsán érdemes megvizsgálni, hogy ezek a szervezetek milyen közigazgatási, államvezetési vagy szervezési módszereket vettek át, akár tudatosan, akár akaratlanul a modern állam működéséből, amelyet a dolgozat elején ismertetett elméleti keretek meghatároznak. A modern

nemzetállamok kialakulása és a nacionalizmus eszméje összetartó erőt jelentett az etnikai közösségek számára, lehetővé téve számukra a saját állami struktúráik kiépítését. A dzsihadista mozgalmak esetében egy hasonló integráló tényező figyelhető meg, amely az iszlámizmus, vagyis az iszlám politikai célokra való felhasználása. Az iszlám radikális értelmezése és politikai egységt teremtető ereje alapvető meghatározója mindegyik dzsihadista hullám szervezeti felépítésének, működési struktúrájának és támogatottságának. Noha az etnikai törésvonalak szerepe jelentős ezekben a konfliktusokban, a külföldi harcosok csatlakozása azt mutatja, hogy az iszlám politikai motivációként a pénzügyi tényezők mellett jelenleg az egyik legmeghatározóbb hajtóerő a dzsihadista szervezetekhez való csatlakozásban. Ez rávilágít arra, hogy az iszlám radikális interpretációja nem csupán vallási, hanem politikai és stratégiai eszközként is funkcionál a dzsihadista mozgalmak számára. A dzsihadista szervezetek bürokratikus és közigazgatási rendszere nem illeszthető kizárólag a weberi vagy az új közigazgatási modell (NPM) kategóriájába, hanem mindkettőből átvettek bizonyos elemeket. A neoweberiánus modellhez csak részben hasonlíthatók, és eltérő módon valósítják meg annak elemeit.

(H4) A dzsihadista hullámok fejlődési dinamikája és jellemzői között jelentős eltérések figyelhetők meg, így a folyamat nem tekinthető homogénnek vagy lezártnak.

Egyértelmű, hogy a kormányzat nélkül kormányzott terek egyedi jellege képes ezeket a szervezeteket sajátos fejlődési pályára állítani, emiatt nehéz közös jellemzőt vagy motívumot meghatározni a dzsihadista hullámokkal kapcsolatban, mivel gyakran reakciós tevékenységet folytatnak: a felmerülő válságokat és problémákat minél hamarabb meg kell oldaniuk, hogy megtartsák stratégiai pozícióikat. Mindazonáltal a siker kulcsa a regionális folyamatok hatékony kezelése és a társadalmi folyamatok befolyásolása, amely jelentős sikereket eredményezhet. Ugyanakkor ez a stratégia magában hordozza annak a veszélyét, hogy a mikrorégiós szintről nem képesek átlépni és más térségekbe terjeszkedni, mivel sikerességük elsősorban a bázisterületükön végzett helyi stratégiák eredményén alapulnak, és ezen sikerek megismétléséhez már globális szemlélet szükséges, amelynek alapja a radikális iszlám gondolkodás, bár ez sok esetben elegendő, de egy muszlimok által ritkán lakott területen nem biztos, hogy megállja a helyét.

VIII. Az értekezés témájában született publikációk

- A népességhozzárendelés mint biztonságpolitikai veszélyforrás kelet-afrikai példákon keresztül. NEMZET ÉS BIZTONSÁG: BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE 17: 3 pp. 94-117., 24 p. (2024) DOI: 10.32576/nb.2024.3.6
- Cabo Delgado, the northern coastal part of Mozambique: turbulent past, chaotic present... and prosperous future? In: Sávai, Marianna (szerk.) Green and Digital Transitions: Global Insights into Sustainable Solutions, Szeged, Magyarország: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar (2024) 288 p. pp. 67-78., 12 p. DOI: 10.14232/gtk.gdtgiss.2024.4
- Cabo Delgado: az új stratégiai, hatalmi „játsszótér” Kelet-Afrikában? NEMZET ÉS BIZTONSÁG: BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE 17: 1 pp. 53-70., 18 p. (2024) DOI: 10.32576/nb.2024.1.4
- The Legal and State Theory Problem of Federal Somalia in the 21st Century. PRO PUBLICO BONO: MAGYAR KÖZIGAZGATÁS; A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA 12: 2 pp. 87-102., 16 p. (2024) DOI: 10.32575/ppb.2024.2.5
- Biztonságpolitikai kihívások Mozambik Cabo Delgado régiójában. HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 151: 3 pp. 70-84., 15 p. (2023) DOI: 10.35926/HSZ.2023.3.6

- Cabo Delgado: a szubszaharai Afrika egy újabb kormányozhatatlan területe? AFRIKA TANULMÁNYOK 17: 2 pp. 25-42., 18 p. (2023) DOI: 10.15170/AT.2023.17.2.2
- The ISCAP in the Shadow of the Russian-Ukrainian War. JOURNAL OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN AFRICAN STUDIES 3: 3 pp. 54-70., 17 p. (2023) DOI: 10.59569/jceeas.2023.3.3.219
- The ISCAP in the Shadow of the Russian-Ukrainian War. JOURNAL OF CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN AFRICAN STUDIES 3: 3 pp. 54-70., 17 p. (2023) DOI: 10.59569/jceeas.2023.3.3.219
- The ASWJ and the escalation of jihadism in Mozambique. In: Kajos, Luca Fanni; Bali, Cintia; Preisz, Zsolt; Szabó, Rebeka (szerk.) X. JUBILEUMI INTERDISZCIPLINÁRIS DOKTORANDUSZ KONFERENCIA 2021 TANULMÁNYKÖTET = 10th JUBILEE INTERDISCIPLINARY DOCTORAL CONFERENCE 2021 CONFERENCE BOOK, Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem Doktorandusz Önkormányzat (2022) 872 p. pp. 667-680., 23 p.
- „Megfogyva bár, de törve nem...” avagy az ADF túlélésének és megújulásának dinamikája. NEMZET ÉS BIZTONSÁG: BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLE 14: 2 pp. 36-49., 15 p. (2021) DOI: 10.32576/nb.2021.2.4
- Az al-Shabaab és a szomáliai klánrendszer kapcsolata. In: Bíró, Gyöngyvér (szerk.) Móra Akadémia Szakkollégiumi tanulmánykötet: Móra Ferenc Szakkollégium évkönyve, Szeged, Magyarország: Szegedi Tudományegyetem Móra Ferenc Szakkollégium (2019) 319 p. pp. 312-319., 8 p.
- Anarchiától a stabilizálódásig: Szomália gazdasági és infrastrukturális fejlődése az új évezred első évtizedében. HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 143: 5 pp. 45-57., 13 p. (2015)